

Erri De Luca

EL MÉS I EL MENYS

Traducció d'Albert Pejó

L'ECLECTICA

bromera

PREMI DEL LLIBRE EUROPEU

ELS PANTALONS LLARGS

Ara ja no dèiem mestre, sinó professor.

Quan abandonàvem l'enorme casalot de la bàsica, encara portàvem pantalons curts, la marca de la infància. Alguns que ja en portaven de llargs semblaven més adults i més ridículs a la vegada.

Al batxillerat elemental, les assignatures tenien per títol les matèries que estudiàvem, i ens controlaven el grau d'aprenentatge. Ens cenyíem a un italià estatal, rígid com un qüestionari.

Sense poder-m'ho explicar, em desagradava.

Aquella llengua embalsamada formava part d'una submissió general al poder adult. Entre classe i classe ens desfogàvem amb el dialecte, que era una via d'escapament. Ens esbandíem la boca amb el napolità.

Un dia ens van dir que féssim una redacció de tema lliure, ens havíem d'inventar una faula. Havíem començat a fer les primeres traduccions de les faules d'Esop i Fedre. Molts de nosaltres no ho vèiem clar, vam demanar alguna orientació, alguna pista, per por de perdre's en aquell oceà. Ens havíem d'inventar una història d'animals. Aquella llibertat sobtada em provocava picor al

cap. Vaig escriure d'una tirada, agafant tan fort la ploma que al final em feien mal els dits, l'única part entrenada d'un cos de mol·lusc. Vaig escriure en baixada, pel pendent del pupitre corrien cap a mi ramats en desbandada que aixecaven núvols de pols. Als animals els agrada aixecar pols per espantar els insectes que els fan la guitza.

A casa, la pols es treia cada dia, allà pujava al cel empesa pel retruny de les peülles. La pols era l'ànima del món. Escrivia i els pensaments frissaven per sortir i arrencar a córrer ells també. Va ser un precipici d'escriptura. Fins i tot vaig tenir temps de fer-ne una còpia i me la vaig endur a casa. Vaig ser dels primers a entregar la redacció. Normalment era dels últims, em costava trobar la manera d'arribar a l'extensió exigida.

Vaig llegir la redacció als pares. Més que pel que havia escrit, es van sorprendre per la meva passió. Aquell dia havia descobert que l'escriptura era un camp obert, una via de sortida.

Em feia córrer on no hi havia ni un pam de terreny, i mentre m'inclinava damunt d'un full de paper, em projectava mar endins.

A partir d'aquell dia, vaig començar a escriure per forçar les parets que tenia al voltant.

I les parets cedien i em permetien anar on volgués fins que parava d'escriure.

Uns dies després, el professor va portar les redaccions corregides, amb la nota. A mi m'havia posat un insuficient perquè era evident que, d'amagat, ho havia copiat d'algun lloc.

M'acusaven d'una insòlita llibertat de llenguatge i d'un abús de fantasia. I la prova era que havia entregat molt aviat una redacció d'una llargada superior a l'habitual.

No va ser una bufetada, sinó més aviat un cop de puny a la boca de l'estómac sense previ avís. Davant d'aquella acusació, em vaig rebel·lar callant.

No vaig replicar.

Per primera vegada experimentava la incompetència dels poders constituïts. Aquests poders necessitaven espais reduïts, el camp obert els descol·locava.

D'aquell tema lliure, n'havia sortit, fugitiva, una hora d'aire fresc, que ara calia tornar a sotmetre a l'ordre establert.

Aquells pobres necessitaven cossos anquilosats per imposar la seva versió del saber. Els desagradava fins i tot que arribéssim a classe una mica acalorats, després de les poques sessions d'educació física que teníem.

En aquell punt de fricció entre la meva veritat i la seva, en el meu cos es va formar un nus de resistència que s'oposava al domini, que instintivament cau en

l'abús. Ara sé que els poders, amb les seves acusacions, poden rendir el més gran homenatge a un escriptor. Converteixen l'escriptura en un delicte que pertorba la seva disciplina.

I així, insultant-lo, aconsegueixen afegir valor a l'escriptor.

Ara conec la inconsistència de les autoritats, de les jerarquies oficials. En aquella època eren íntegres i indiscutibles. De la injustícia d'aquell dia, va partir l'esquerda que amb el temps els va demolir dins meu.

Els vaig demanar amb insistència, i vaig aconseguir els primers pantalons llargs.

VARIANT DE PARÀBOLA

Vaig deixar la casa dels pares de molt jovenet. Em vaig apartar de la meva ciutat, del futur predeterminat. Me'n vaig anar a cegues, només amb un bitllet d'anada. Vaig baixar del tren en una altra ciutat, vaig dormir en habitacions rellogades, i per viure vaig fer de noi dels encàrrecs. Vaig experimentar la llibertat, que no és una llista de drets, sinó una lluita. Si no és sovint un desert, no és llibertat.

Era un noi solitari per temperament, desorientació, obstinació. Menjava poc, mentre aprenia la disciplina de l'escassetat. Era a finals del 1968; no vaig saber fins després que allò només era el principi. Els carrers s'omplien de joves de la meva edat que baixaven de la vorera i omplien el centre de la calçada. Jo també vaig fer aquell gest d'una llibertat nova, que feia por.

Aquell moviment brusc va atreure les ires de tots els partits i els poders constituïts. Va atreure les càrregues de la policia i els carrabiners, les sirenes i les granades lacrimògenes disparades per fer mal. Ens detenien, ens apallissaven i ens tancaven en cel·les a l'atzar. Nosaltres reaccionàvem amb pedres, amb les primeres

ampolles plenes de gasolina amb un drap al coll que servia per encendre-les. Quan es trencaven, escampaven un bassal de foc que causava el desordre entre els escamots enviats a la càrrega.

Enmig del fum i el foc, vaig pronunciar, al costat d'altres companys, paraules que em semblaven molt encertades. Vam descobrir que hi havia gent del poble que ens apreciava, perquè es reconeixia en els nostres dies d'impaciència.

Passava el mateix a tot Europa i més enllà. Era una generació que s'havia convocat tota sola, de punta a punta del planeta. Teníem mitjans per ser-ne conscients, per sentir-nos part d'una tendència general. La casella de sortida, la ciutat d'origen, s'anava fonent, esborrada per la nova ciutat que estàvem fundant. El camí de tornada estava tallat.

Jo no tenia res a veure amb la història del fill pròdig que apareix a l'Evangelí segons sant Lluc. No havia demanat al pare la meua part de l'herència, ni l'havia dilapidat en borratxeres. Al contrari, en una sobrietat abstèmia vaig renunciar a la part que ell havia conservat i que havia destinat a mi. Era un dels milers de joves que expressaven la seva voluntat de contradicció.

Posàvem en marxa noves formes de lluita a les fàbriques, a les escoles, a les casernes, a les presons, a tot arreu on arrelava el nostre contagi. Sota aquella pressió, s'emprenien reformes. També hi havia intents oposats, temptacions de cops d'Estat militars. D'altra banda, Itàlia era l'única democràcia provisional en un Mediterrani de feixismes: Espanya, Grècia, Turquia. Tots aquells feixismes formaven part de l'Aliança Atlàntica, de l'OTAN que tenia unes bases formidables a casa nostra. El segle xx va ser el segle de les revolucions. Masses humanes enormes van derrocar tiranies i imperis colonials. Els revolucionaris es van convertir en presidents o bandits, sense matisos ni destins intermedis.

Per mi, no hauria tornat mai a casa, als afectes que havia abandonat. Va ser mèrit seu, dels meus magnífics pares, el restabliment del contacte, la refundació d'una segona i més profunda intimitat. Els anys i les col·lisions s'exacerbaven. Un periodisme menor ho va voler reduir al titular dels anys de plom, sense ni tan sols el mèrit d'haver inventat la fórmula, que havien agafat d'una pel·lícula, alemanya per a més inri.

Jo en dic els anys de coure. Tot de fils que conduïen el corrent elèctric de les lluites socials, des de Testa Gemella Occidentale, fins als Alps de Zillertal, fins a la Punta Sottile, fins a Lampedusa, les extremitats geogràfiques

del nostre país. Els anys seixanta van quedar sacsejats per una descàrrega, per un eixam sísmic de lluites que imposaven el seu ordre del dia fins i tot en el cine, les cançons, el futbol o les vacances. Van ser anys de coure, el millor conductor d'aquella energia elèctrica de transformació.

Les vides personals quedaven en suspens. Aquella joventut política afrontava la presó sense cap recompensa privada. Recordant-ho ara, en una època tan oposada, en què només compta l'interès individual i en què som valorats pel nostre poder adquisitiu, podem mesurar l'esquerda que separa una Itàlia de l'altra. Va ser mèrit dels meus pares, que no van voler renunciar al fill perdut, que se n'havia anat amb una multitud d'insurgents. La mare va venir a Bolonya el calorós juliol del 1971 per assistir a una assemblea nacional de Lotta Continua, en un palau d'esports rodejat de tropes i amb una temperatura política a l'interior que s'hi podien fer ous ferrats. Va venir per intentar comprendre l'insomni d'aquella generació.

Durant anys, el pare va allotjar militants de Lotta Continua perseguits per motius polítics. Ell, un home respectuós amb les lleis, amb l'orgull de ser un bon ciutadà en una ciutat arrogant, va proporcionar refugi als fugitius. Va recollir i recopilar els números de la revista *Lotta*

Continua per deixar-me'ls d'herència. Ara els tinc ordenats per anys, relligats en vermell, i pesen molt més que el seu propi pes. Tenen el llast afegit de les atencions del pare, del seu detall d'unir-se al meu temps, de seguir-lo per proporcionar al fill una rereguarda, no un punt de tornada. No vaig ser jo, el que va tornar amb ell, sinó que, cosa que té molt més de valor, va ser ell qui va decidir seguir el rastre, les raons.

Ara que envelleixo, veig que només vaig fer bé per a ells una sola cosa, acompanyar-los a la mort, a tots dos. A aquells que em van portar al món i després em van donar molt més, només els vaig donar a canvi el servei mínim de fer de sentinella al costat del seu llit. Van morir a casa, als meus braços, enmig dels llibres i dels arbres plantats.

Un poeta jiddisch d'aquest segle va parlar del silenci dels vells detinguts pels carrers als guetos de l'extermini. Va ser testimoni del silenci dels que es deixaven endur sense cap altra resistència que el pas vacil·lant de l'edat obligada a marxar en columnes.

Conec el silenci dels vells. Me'l van deixar com a herència, després d'haver-lo omplert amb la voluntat de respectar el seu fill. Aquest silenci no té res a veure amb l'oïda, calen altres sentits per captar-lo. El vaig veure als dits que el pare es passava pel front, mentre s'acomiadava

acariciant-se el crani ple de llibres i de vi. El vaig sentir al nas, olorant el seu barnús anys després. El vaig tocar a les mans de la mare, que els últims dies no responien al meu contacte. I el tinc a la boca des del moment que vaig renunciar al meu àpat preferit, les albergínies a la parmesana, que ella em preparava cada cop que tornava a casa. El seu silenci no és absència de so, sinó els dos llavis d'una ferida oberta. Ni punts de sutura ni cap esperança: el silenci que van deixar repeteix cada dia el primer dia de la separació.

No tinc res a veure amb el fill de la paràbola, tret de la feina a canvi d'un sou. Ell, després de dilapidar l'herència, havia acabat criant porcs. Jo vaig acabar netejant clavegueres. A part d'un nas poc sensible, no compartim res més.

Com que no he estat mai pare, he seguit sent un fill, una branca seca. I com a fill, tinc les seves visites en somnis; com a fill, m'endinso en els anys veloços de la vellesa. No vaig conèixer la tornada, fins al punt de no poder fer servir aquest verb per parlar de mi. No tinc cap lloc on tornar. Com un peó d'escacs, només tinc el moviment d'anar endavant, cap a la casella següent.

De la paràbola del fill pròdig, no sé què fer-ne. En podria explicar una variant, aquella dels pares que surten a la recerca del fill fugitiu per abraçar-lo encara que hagi tingut una mala fi.